Psykiske lidelser i et livsløpsperspektiv

Karestan C. Koenen, Sasha Rudenstine, Ezra Susser et al, red.
A life course approach to mental disorders
 324 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2013. Pris GBP 45
 ISBN 978-0-19-965701-8

Dette er en spennende bok. Den gir en presis og oppdatert oversikt over psykiske lidelsers årsaker og forløp. Hvert av de 27 kapitlene er skrevet av spesialister på det aktuelle temaet. De er derfor preget av innsikt og engasjement, og de inneholder mange konkrete eksempler fra forskningen og et vell av referanser.

Denne utgivelsen gir trolig den mest omfattende presentasjonen av «livsløpsepidemiologi» innen psykiatrien. Utgiverne vil påvirke undervisning, forskning, klinisk praksis og politikk. Målgruppen synes derfor å være alle som deltar i slik virksomhet, men man bør være akademisk skolert for å få fullt utbytte av boken.

Fire kapitler om forskningsmetode gir en god bakgrunn for kapitlene som følger. Det påpekes at kvaliteten på data beror på hvordan intervjuerne velges ut og trenes. Effekten av alder individuelt og økologisk (periode, kohort) drøftes. En rekke kapitler anvender livsløpsperspektivet, fra fosterstadiet til alderdommen, på spesifikke mentale lidelser. Hva bestemmer risiko for sykdom? Hva bestemmer forløpet? Senere i boken diskuteres mulige mekanismer. Hvordan påvirker miljøet sykdomsrisiko og -forløp? Kapittel 17 viser på en utmerket måte hvordan kognitiv funksjon utvikler seg. I det neste kapitlet drøftes hvordan samspillet mellom arv og miljø endres i løpet av livet. Slik påvirker alder estimater av arvelighet i tvillingstudier. Effekten av bly på hjernens utvikling drøftes inngående i kapittel 19. I kapittel 22 gis mange eksempler på hvordan opplevelser tidlig i livet kan sette varige mentale og immunologiske spor ved epigenetisk regulering. I kapittel 25 utvides perspektivet til overføring av risikofaktorer over flere slektsledd. I det avsluttende kapitlet drøftes betydningen av livsløpsperspektivet for forebygging av mentale lidelser. Intervensjon under sensitive og kritiske faser tidlig i livet vil gi størst gevinst. Men det er også ytterst viktig å forebygge stress hos sårbare individer senere i livet og bryte onde sirkler.

En mangel ved denne boken er at begrepet «miljø» nesten bare omfatter psykososialt miljø. Kun én gift drøftes (bly). Kostfaktorer nevnes i fire setninger (folsyre mot autisme), tross mye kunnskap om kostholdets betydning for hjernens utvikling og funksjon. Betydningen av det mikrobielle miljøet (infeksjoner, vaksinasjon, tarmflora) nevnes ikke.

Bokens fremste styrke er likevel dens vide perspektiv, særlig at den trekker frem tid som en essensiell dimensjon når psykiske lidelser skal forstås. Boken anbefales!

Håvard Bentsen

Overlege, Senter for psykofarmakologi
 Diakonhjemmet Sykehus

Godt, men ujevnt om søvn for nevrologer

Douglas B. Kirsch, red.
Sleep medicine in neurology
 175 s, tab, ill. Chichester: Wiley-Blackwell, 2014. Pris GBP 63
 ISBN 978-1-4443-3551-4

Denne utgivelsen inngår i en serie som har som målsetting å gi en kortfattet, men tilstrekkelig innføring i ulike aspekter av medisin som nevrologer kan stå overfor. Denne gang dreier det seg om diagnostikk og behandling av søvnsykdommer. I forordet anføres det at boken også kan passe for andre klinikere med interesse for søvn og søvnsykdommer.

Boken har et delikat utseende og er trykt med to spalter med forholdsvis tett og liten skrift, som brytes opp av små «bokser» med «tips and tricks» eller «cautions», som dels er nyttige, dels unødvendige.

22 forfattere har bidratt, alle fra USA, noe boken bærer preg av. Den inneholder 15 kapitler, hvorav de tre første er en generell orientering om tilnærminger og utredningsmetoder som kan benyttes i møte med pasienter med søvnproblemer. Deretter omtales de forskjellige søvnsykdommene og utredning og behandling av disse. Til slutt kommer et kapittel om søvnproblemer med særlig tilknytning til nevrologiske sykdommer, et kapittel om søvnsykdom og bilkjøring og et eget kapittel om søvnsykdommer hos barn, med hovedvekt på forhold som er annerledes enn hos voksne.

Helhetsinntrykket er at boken gir en god oversikt over feltet søvnmedisin. De fleste kapitlene understreker de enkelte søvnsykdommenes mulige relasjon til nevrologiske problemstillinger. Derimot er for eksempel 15 tettskrevne sider om kjevekorrigerende inngrep lite relevant i en nevrologisk praksis.

Døgnrytmeforstyrrelser er bare summarisk omtalt under insomni og kunne med fordel vært nærmere utdypet, både med hensyn til årsaksforhold og behandling. Et kapittel om bilkjøring og søvnighet er lite interessant for norske nevrologer, som har mer bruk for en gjennomgang av regler og forskrifter i den norske motorvognloven og veitrafikkloven.

De beste kapitlene er bl.a. kapitlet om parasomni og metoder for å skille dem fra nattlige epileptiske anfall. Også kapitlet om «restless legs syndrome», periodiske leggbegrevelser og andre bevegelsesforstyrrelser under søvn er meget godt. Dessuten er et eget kapittel om søvnforstyrrelser ved nevrologiske sykdommer interessant og nyttig lesning.

Denne utgivelsen formidler nyttig kunnskap, men tilsvarende bøker tilpasset nordiske forhold finnes både på norsk og dansk.

Mona Skard Heier

Spesialist i nevrologi og klinisk nevrofysiologi, Nasjonal kompetanseenhet for AD/HD, Tourettes syndrom og narkolepsi